

The Role of Ecotourism and Its Prospective Directions in Uzbekistan's Tourism Sector

Choriyeva Nargiza Ibotovna

Phd student

Uzbek State World Languages University

Annotation: Uzbekistan possesses rich natural resources, diverse landscapes, and unique ecosystems, providing great opportunities for ecotourism development. Tourism contributes not only to economic benefits, creation of new jobs, and increasing foreign currency inflows but also plays a significant role in addressing social, cultural, and political issues. Therefore, studying tourism from a scientific perspective and developing sustainable development strategies in regions is of great importance.

Key words:

Ecotourism, Sustainable development, Tourism potential, Bostanliq district, Tourism infrastructure, Domestic and international tourism

O'ZBEKISTON TURIZM SOHASIDA EKOTURIZMNING ROLI VA ISTIQBOLLI YO'NALISHLARI

Choriyeva Nargiza Ibotovna

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

1-bosqich tayanch doktoranti

choryevanargiza257@gmail.com

+998931708807

ANNOTATSIYA: O'zbekiston boy tabiiy resurslar, turli landshaftlar va noyob ekotizimlarga ega bo'lib, ekoturizmni rivojlantirish uchun katta imkoniyatlarga ega. Turizm sohasi nafaqat iqtisodiy foyda, yangi ish o'rinlari va valyuta tushumini

o'shishga xizmat qiladi, balki ijtimoiy, madaniy va siyosiy masalalarning samarali hal etilishiga ham yordam beradi. Shu bois, O'zbekiston turizmini ilmiy nuqtai nazardan o'rganish va hududlarda barqaror rivojlanish strategiyalarini ishlab chiqish muhimdir.

Kalit so'zlar: Ekoturizm, Barqaror rivojlanish, Turizm salohiyati, Turizm infratuzilmasi, Ichki va xalqaro turizm

Роль экотуризма и перспективные направления в туристической отрасли Узбекистана

Чориева Наргиза Иботовна

базовый докторант

Узбекский государственный университет мировых языков

Аннотация: Узбекистан обладает богатым природным потенциалом, разнообразными ландшафтами и уникальными экосистемами, создавая большие возможности для развития экотуризма. Туризм способствует не только экономической выгоде, созданию новых рабочих мест и увеличению валютных поступлений, но и эффективному решению социальных, культурных и политических вопросов. Поэтому научное изучение туризма и разработка стратегий устойчивого развития в регионах является актуальной задачей.

Ключевые слова: Экотуризм, Устойчивое развитие, Туристический потенциал, Район Бостанлык, Туристическая инфраструктура, Внутренний и международный туризм

Dolzarbligi

O'zbekiston tabiiy boyliklari, turli landshaftlari va noyob ekotizimlari bilan nafaqat

Markaziy Osiyoda, balki jahon miqyosida ekoturizmni rivojlantirish uchun katta salohiyatga ega. Turizm sohasi mamlakat iqtisodiyotining muhim tarmoqlaridan biri bo‘lib, u yangi ish o‘rinlarini yaratish, aholi farovonligini oshirish, valyuta tushumlarini ko‘paytirish va turizm infratuzilmasini rivojlantirish imkonini beradi. Shu bilan birga, turizm ijtimoiy, madaniy va ekologik masalalarni hal etishda ham samarali vosita hisoblanadi.

O‘zbekistonda turizm sohasi rivojlanishi uchun barcha sharoit va imkoniyatlar mavjud. Ushbu soha yangi ish o‘rinlarini yaratish, aholi farovonligini oshirish, valyuta va soliq tushumlari ko‘payishida muhim ahamiyatga ega[1.142]. Demak, turizm sohasi o‘zining ijtimoiy-iqtisodiy, madaniy, hatto, siyosiy sohadagi masalalarni ham samarali hal etish bilan birga, jamiyat hayotidagi muammoli masalalar yechimiga ham sezilarli ta’sir o‘tkazadigan yangi, jozibali tomonlarini ko‘rsatmoqda. Shu bois, mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiy ettirishning asosiy omillaridan hisoblangan turizmni rivojlantirish dolzarb vazifalardan bo‘lib qolayotgan ekan, bu sohani ilmiy nuqtai nazardan tahlil etish muhim ahamiyatga ega hisoblanadi.

Metodlar va o‘rganilganlik darajasi:

O‘zbekistonda so‘nggi yillarda turizm sohasini rivojlantirishga katta e’tibor qaratilmoqda. Turizmning turli yo‘nalishlari, ayniqsa ichki va ziyorat turizmi salohiyatini yanada oshirish orqali turistik oqimni ko‘paytirish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Xususan, 2023-yilda qabul qilingan “O‘zbekiston – 2030” strategiyasining 58-bandi “O‘zbekistonda tashqi va ichki turizmni rivojlantirish uchun keng sharoitlar yaratish orqali sayyohlar sonini oshirish” deb belgilangan bo‘lib, undagi asosiy chora-tadbirlardan biri esa xorijiy turistlar sonini 15 mln.ga, ichki sayyohlar sonini 25 mln.ga, ziyorat turizmi bo‘yicha keladigan turistlar sonini 3 mln. nafarga oshirishdan iborat[3].

Turizm sohasini rivojlantirishda xorijiy investisiyalarni jalb etish muhim ahamiyat kasb etadi. Hozirgi kunda dunyo bo‘ylab eng ko‘p turist jalb qiluvchi davlatlar

tajribasi shuni ko'rsatmoqdaki, xususiy sektorning faol ishtiroki, xorijiy kapital bilan amalga oshirilayotgan investisiya loyihalari turizm infratuzilmasini sifat jihatdan yangi bosqichga olib chiqadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyev turizmning iqtisodiyotdagi ulushini 7 foizga, eksportni 10 mlrd. dollarga yetkazish bo'yicha 2040 yilgacha strategiya ishlab chiqilayotganini ta'kidladi. Zamonaviy turizm marshrutlarini tashkil etish bo'yicha muhim vazifalarni belgilab berdi.

Turizm qo'mitasi hokimliklar bilan birgalikda respublikadagi 36 ta tuman va shaharni etno, gastronomik, tibbiy, ekstremal, madaniy-tarixiy, ziyorat, qishki va agroturizm asosida rivojlantirish bo'yicha katta dastur tasdiqlaydigan bo'ldi. Mutasaddilar oldiga ruxsatnomani sayyohlik marshrutiga Yagona interaktiv portal orqali 10 kunda berishni joriy qilish vazifasi qo'yildi[7].

Muhokama. Barchaga ma'lumki, bir necha yillar davomida butun dunyoda turizm sohasi rivojlanib kelmoqda. Har bir davlatning ichki va tashqi iqtisodiyotini mana shu turizm sohasi yuksak darajalarga olib chiqmoqda. Har bir davlat o'z kelajagi va rivoji uchun ushbu sohaga sarmoya, ya'ni investisiya kiritmoqda. Sarmoya kiritilmagan ish hech qachon rivojlanmaydi, u ishda yuksaklik bo'lmaydi[5.41].

Turizmning tarixi va rivojlanish davrlari haqida gapiriladigan bo'lsa, turizmning tarixi XIX asr boshlariga borib taqaladi. Dastlab Angliyadan Fransiyaga uyushgan sayyohlik tashkil etilgan (1815), turizmning asoschisi hisoblanmish ingliz ruhoniysi Tomas Kuk 1843-yilda 1-temir yo'l sayyohligini tashkil qilgan. Shundan so'ng u o'zining xususiy turistik korxonasini tuzdi va 1866-yilda dastlabki sayyohlik guruhlarini AQSHga jo'natildi. Sharqda arab sayyohi Ibn Battuta 21 yoshida sayohatni boshlab, deyarli barcha Sharq va Shimoliy Afrika mamlakatlarini piyoda kechib chiqdi. Turizm sohasi O'zbekistonda ham iqtisodiyotning ajralmas bo'lagi hisoblanadi. Bu sohaga

kiritilgan sarmoya albatta, o‘z o‘rnini topadi va kelajak uchun mustahkam poydevor bo‘lib xizmat qiladi [4.43].

O‘zbekistonda turizmning uchta asosiy turi mavjud: kirish, chiqish va ichki turizm. Kirish va ichki turizmga asosiy va maxsus turistik mahsulotlar kiradi: turistik diqqatga sazovor joylarga ekskursiyalar; mehmonxonalar, dam olish maskanlari, kurortlar, sanatoriylar, sayyohlik qishloqlari, uy-lagerlar, lagerlarda joylashtirish; milliy taomlar va vinolarni tatib ko‘rish; festivallar va bayram tadbirlarida ishtirok etish; mamlakat bo‘ylab qulay harakatlar.

O‘zbekistonda sayohat va dam olishning barcha turlarini sport, etnik, yoshlar, ekologik, gastronomik, tibbiy, madaniy tadbir, ziyorat, adabiy, qishki, velosport va boshqa turizm turlariga bo‘lish mumkin, Ularning ayrimlari uchun mavsumiylik xos bo‘lib, yo‘nalishni tanlashda mana shu jihatlar e‘tiborga olinishi kerak. O‘zbekistonga kelgan sayyohlar o‘z maqsadlari va yil uchun rejalashtirilgan byudjetga muvofiq, yolg‘iz, do‘stlari yoki oilasi bilan yoki sayohatchilarni oldindan rejalashtirilgan marshrut bo‘ylab qiziqarli va hayajonli joylarga olib boradigan gid bilan sayohat qiladilar[8].

Yevroosiyo mintaqasida esa turizmning dastlabki ko‘rinishi Xitoydan O‘rta Yer dengizigacha cho‘zilgan Buyuk Ipak yo‘li Sharq va G‘arb o‘rtasida tovarlar va madaniyatlar almashinuvini osonlashtiradigan savdo yo‘llari tarmog‘i sifatida namoyon bo‘ldi. U birinchi navbatda savdo yo‘li bo‘lsa-da, sayohatchilar, savdogarlar, olimlar, diplomatlar orqali bir necha davlatlar, xalqlar bilan muloqot o‘rnatishiga va sivilizasiyalarning yaqinlashuviga hissa qo‘shdi. O‘rta asrlar davrida jamiyatdagi dinning ustunligi xalqaro ziyorat turizmining rivojlanishiga asos bo‘ldi. Muqaddas amallarni bajarish, gunohlardan poklanish va boshqa maqsadlarda muqaddas ziyoratgohlarga borish odat tusiga aylangan. Bunga yaqin Sharq, Arabiston, Hindiston,

Tibet hududlaridagi ziyoratgohlarni misol qilib keltirish mumkin. Buyuk geografik kashfiyotlar esa qit'alararo sayohatlarni amalga oshirish imkonini berdi[1].

Turizm davlatlarning ijtimoiy, madaniy va ta'lim sohalariga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Xalqaro aloqalarga hamda alohida shaxslar va butun jamiyatning orzu-umidlarini hurmat qilish va adolatga asoslangan tinchlikparvarlik doirasida, turizm insonlarning bir-birini o'rganishi va tushunishining ijobiy va doimiy omili, shuningdek, xalqlar o'rtasidagi hurmat va ishonchning yanada yuqori darajasiga erishishi uchun asos bo'lib xizmat qiladi[6.74].

Tadqiqot natijalari:

Turist moddiy va ma'naviy turistik mahsulotlarning iste'molchisidir. Moddiy turistik mahsulotlar deyilganda - turistlarni joylashtirish, tashish, ovqatlantirish, maishiy xizmatlar ko'rsatish shoxobchalari, tarixiy va madaniy yodgorliklar va ularda ko'rsatiladigan barcha moddiy xizmatlar majmui tushuniladi. Ma'naviy turistik mahsulotlar deyilganda esa (masalan, tarixiy turizm bo'yicha) turistlarni tarixiy va madaniy yodgorliklar bilan tanishtirish maqsadida gid-ekskursovodlar tomonidan ularga berilgan tarixiy ma'lumotlar va axborotlar, (madaniy turizm bo'yicha) turistlarga festivallar, karnavallar, tomoshalar, konsyertlar, teatrlar, darbozlar, sirkalarda berilgan madaniy ozuqalar, ruhiy kechinmalar tushuniladi. Demak, turistlar mana shunday turistik mahsulotlarning iste'molchisidir[5.116].

Turli mamlakatlar turizmning qaysi turi ko'proq rivojlanganiga qarab u yoki bu toifaga kiritiladi, ular statistikada ko'rsatiladi yoki ko'rsatilmaydi. Masalan, Sankt-Peterburgda yirik port shahri sifatida dengiz safari turizmi muhim o'rin tutadi (dengiz turistlarining soni mavsum va mintaqadagi vaziyatga qarab 150-250 ming atrofida). Xalqaro turizmning barcha qonunlariga ko'ra, dengiz turistlari ekskursantlar toifasiga kiritilsa-da, ular turist sifatida hisobga olinadi va statistik hisobotda alohida bo'linga ajratiladi. Bir kunda 21 % rossiyalik turistlar Finlyandiyaga tovar xarid qilgani chegara

yaqinidagi savdo markazlariga tashrif buyuradilar. Vaqt ko'rsatkichlari bo'yicha ular mamlakatga bir necha soatga xaridor sifatida kirib kelgan ekskursantlardir[5.121].

O'zbekistonda ham turizm milliy iqtisodiyotning yetakchi tarmog'iga aylanishi uchun barcha shart-sharoitlar mavjud. Hozirgi kunda O'zbekistonda milliy turizm modeli rivojlanish bosqichida bo'lib, unda o'zbek xalqining mentaliteti – sharqona mehmondo'stlik va g'arb xizmat standartlarining uyg'unlashuviga erishishga asosiy e'tibor qaratilmoqda. Turizm sohasida yuz berayotgan tub ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlar mazkur sohada bozor munosabatlariga asoslangan turizm modelini shakllantirishga yo'naltirilgan. Shunga qaramasdan hozirgi kunda mavjud imkoniyatlardan foydalanish darajasi ancha past. Respublikamizda mavjud 8 mingdan ortiq madaniy va tabiiy meros obyektlaridan atigi 5-8 foizidan turistik maqsadlarda foydalaniladi, xolos. O'zbekistonda xalqaro turizmni rivojlantirish, turistik salohiyatdan oqilona foydalanish mamlakat tashqi iqtisodiy faoliyatining rivojlanishiga, valyuta tushumining o'sishiga, eksport tarkibining takomillashuvi va diversifikatsiyalashuviga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bu sohada Saudiya Arabistoni tajribasini umumlashtirish xalqaro turizmni quyidagi yo'nalishlarda rivojlantirish maqsadga muvofiq ekanligini ko'rsatadi: - turizm sohasida xalqaro aloqalarni kengaytirish va mustahkamlash, xalqaro turistik tashkilotlar bilan aloqalarni yo'lga qo'yish, turizm sohasiga xorijiy investitsiyalar va xalqaro kreditlarni jalb qilish bo'yicha keng chora-tadbirlar tizimini ishlab chiqish; - yangi mehmonxonalar, kempinglar, turbazalar, otellar, motellar qurish va mavjudlarini ta'mirlash hamda zamonaviylashtirish hisobiga turizmning xalqaro talablarga javob bera oladigan moddiy-texnika bazasi va zamonaviy xalqaro turizm infratuzilmasini barpo etish va ulardan samarali foydalanish; - aeroportlarda, temiryo'l vokzallarida, avtobus stansiyalarida xalqaro terminallar qurish, ularni ta'mirlash va kengaytirish, shuningdek, barcha turistlarni qabul qilish markazlarida zamonaviy kommunikatsiya tizimlarini barpo etish, - xalq amaliy san'ati, hunarmandchilik,

ustaxonalar, an'anaviy milliy buyumlar, suvenirlar va turistlar tomonidan talab yuqori bo'lgan mahsulotlar ishlab chiqarish bilan shug'ullanuvchilarni har tomonlama qo'llab-quvvatlash; - respublikamizning tabiiy, iqtisodiy va tarixiy salohiyatidan kelib chiqqan holda turizmning turli shakllari — ekskursiya va o'rganish turizmi, arxeologik turizm, rekreatsion turizm, sarguzasht turizmi, ekzotik turizm, ekologik turizm, konferens-turlar, diniy turizm, etnik va nostalgiya turizmini rivojlantirish; - turizm sohasini axborot bilan ta'minlash va turistik biznesda eng yangi texnologiyalardan foydalanish asosida respublikamizning turistik imkoniyatlari to'g'risidagi ma'lumotlarni internet saytlari orqali xorijiy mamlakatlarga tarqatishdir. va boshqalar.[9.110.]

Xulosa:

O'zbekiston mustaqillikka erishgach, turizm sohasini milliy iqtisodiyotning ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida rivojlantirishga katta e'tibor qaratildi. So'nggi yillarda turistik vizalar soddalashtirildi, yangi yo'nalishlar rivojlantirildi, infratuzilmaviy loyihalar amalga oshirildi va xorijiy investitsiyalar jalb qilindi. Kelajakda turizmni raqamlashtirish, xizmat sifatini xalqaro standartlarga moslashtirish va ichki turizmni rivojlantirish asosiy vazifalardan hisoblanadi. Turizm yangi ish o'rinlarini yaratish, yoshlarni jalb qilish va barqaror rivojlanishni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi hamda O'zbekistonning xalqaro turistik mavqeini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Iqtiboslar/Сноски/References:

1. Alimov Sh. O'ZBEKISTONDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING JAHON TAJRIBASI MUAMMO VA ISTIQBOLLAR. Proceedings of International Conference on Educational Discoveries and Humanities. Hosted online from Plano, Texas, USA. Date: 1 st February, 2023, ISSN: 2835-3196, B. 142

2. ABABAXRIYEVA O. TURIZM SOHASINING PAYDO BO'LISH TARIXI VA MAMLAKAT IQTISODIY RIVOJLANISHIDA TURIZM

INDUSTRIYASINING O‘RNI. International Islamic Academy of Uzbekistan Volume 5 | IIAU Conference 5 | 2024 Turkiy xalqlar madaniyati, falsafasi, aloqalari: tarix, bugun va kelajak. B. 420

3. Astanakulov O. O‘ZBEKISTONDA ZIYORAT TURIZMINI RIVOJLANTIRISHDA XALQARO TAJRIBADAN FOYDALANISH: MALAYZIYA MISOLIDA. Scientific Journal of “International Finance & Accounting” Issue 6, December 2023. ISSN: 2181-1016

4. Madrimova A.Saydullayeva.O.TURIZM SOHASINING TARIXI VA UNING RIVOJLANISH DAVRLARI. YURTIMIZNING TARIXIY MANZILGOHLARI.Research Focus, Uzbekistan. | VOLUME 2 | 2023 ISSN: 2181-3833 ResearchBip (14) | Google Scholar | SJIF (5.708) | UIF (8.3), B.43

5. Mirzayev, Murotjon Ahmadjonovich. Turizm asoslari: bakalavriat ta'lim YO'nalishlari talabalari uchun o'quv qo'llanma/ M.A Mirzayev, M.T. Aliyeva; mas'ul muharrir ASh. Bekmurodov; O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi. - T.: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2011. - 288 b.

6. parliament.gov.uz/en/news/turizm-rivoji-taraqqiyotning-muhim-omili

7. https://gov.uz/oz/pages/tourism_type

8. T.N. Shovdirov. O‘ZBEKISTONDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING JAHON TAJRIBASI MUAMMO VA ISTIQBOLLAR. Builders of The Future ISSN: 2181-2705. B.110